

Голові Спеціалізованої вченової ради Д 26.718.03
Національного інституту стратегічних досліджень
доктору політичних наук,
Дубову Д. В.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Лещенка Олександра Яковича «Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки)

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність теми представленого дослідження обумовлена тим, що початок ХХІ століття характеризується глибиною кризою системи міжнародної безпеки, серед інших чинників спричиненою активізацією воєнно-політичних конфліктів нового типу, для позначення яких використовують термін «гібридна війна». Особливістю цих конфліктів є пріоритет використання супротивниками широкого спектру невоєнних методів впливу – економічних, інформаційних, екологічних, соціальних, політичних та інших. Російська агресія проти України має форму гібридної війни, що впливає на всі складові національної безпеки. За даних обставин зростає значення цивільного захисту як функції держави, спрямованої на захист населення, територій, навколошнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій різного характеру. Єдина державна система цивільного захисту, як і більшість елементів системи забезпечення національної безпеки, перебуває на етапі трансформації, пов’язаної із воєнно-політичною ситуацією в Україні та системі міжнародних відносин. Отже, актуальність дослідження функціонування державної системи цивільного захисту в умовах гібридної війни обумовлена

необхідністю розбудови в Україні ефективної системи забезпечення національної безпеки, яка повинна ефективно реагувати на виклики і протидіяти загрозам сучасності.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертації, є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі інформаційно-нормативної бази, законодавчих актів України, вітчизняних і зарубіжних публікацій.

Теоретичну основу дослідження становлять положення теорії національної безпеки, конфліктології та безпеки життєдіяльності, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань соціальних та політичних аспектів сучасних війн і воєнно-політичних конфліктів, проблематики організаційних, правових та інших аспектів функціонування державних систем цивільного захисту.

Ознайомившись з дисертацією Лещенка Олександра Яковича, зазначимо, що робота відрізняється змістовністю, логічною побудовою викладенням матеріалу, комплексним розкриттям досліджуваної проблеми. Завдяки цьому автор досяг поставленої мети дослідження.

Автор досить вдало обґрунтував правомірність свого наукового вибору, актуальність теми дослідження, його наукові положення. Сформульовані дисертантом дослідницькі завдання (с. 19-20) є відповідними темі і меті дослідження, окреслюють наукову позицію автора, створюють можливості для достатньо повного розкриття теми. Використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження (с. 20-21) дозволяють комплексно розглянути особливості функціонування системи цивільного захисту в умовах сучасних неконвенційних воєн, розглядаючи її як складову системи забезпечення національної безпеки.

Звертає на себе увагу підхід автора у визначенні проблем функціонування системи цивільного захисту України. Вони охарактеризовані автором як «вакууми» щодо інституціональних основ, відповіальності, стратегічного бачення, неминучості покарання (с. 161-174). Це надало можливість розробити рекомендації із впровадження законодавчих та інституційно-організаційних заходів щодо адаптації єдиної державної системи цивільного захисту до умов сучасних загроз гібридного характеру (с. 201-204).

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації є в достатній мірі обґрунтованими.

Наукова новизна отриманих автором результатів в тому, що вперше у вітчизняній науці здійснено досить вдалу спробу комплексного дослідження функціонування системи єдиної державної системи цивільного захисту в умовах воєнно-політичного конфлікту гібридного типу та розроблено практичні рекомендації щодо її удосконалення з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду. При цьому у третьому розділі значну увагу приділено аналізу позитивних та негативних сторін забезпечення цивільного захисту під час проведення Антiterористичної операції та Операції об'єднаних сил на сході України.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 20 наукових працях, зокрема 9 статей у наукових фахових виданнях України із політичних наук (у тому числі 4 – у наукових фахових виданнях, що індексуються у міжнародних науково-метрических базах даних) та 11 тез за матеріалами міжнародних і національних наукових конференцій.

У наукових працях в повній мірі відображені всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка оформлення дисертації

Дисертація та автореферат оформлені згідно з існуючими вимогами. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення отриманих автором результатів полягає у розробці теоретико-методологічних та практико-прикладних положень, оформленіх у конкретні пропозиції, які можуть бути використані у вдосконаленні державної системи цивільного захисту.

Ідеї, наукові результати, висновки та розробки, викладені в дисертаційній роботі, отримано автором самостійно. Внесок здобувача у наукових працях, підготовлених у співавторстві, конкретизовано у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності органів державної виконавчої влади, профільних навчальних та наукових закладів при розробці програмних і нормативно-правових документів у сфері реалізації політики цивільного захисту; у подальших наукових дослідженнях проблем реагування на надзвичайні ситуації різного характеру; у процесі підготовки підвищення кваліфікації персоналу органів публічного управління та сил цивільного захисту.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. У першому розділі автор демонструє недостатньо критичний підхід у розгляді доробку інших науковців, котрі досліджують воєнно-політичні конфлікти, фактично погоджуючись з усіма їх науковими положеннями (с. 26-40) .

2. Дискусійним авторське визначення поняття «воєнно-політичний конфлікт гібридного типу». Воно не має універсального значення і може бути використане саме в контексті даного дослідження (с. 58, 59). Адже у даному визначенні не відображене основну мету ведення гібридної війни, що відрізняє її від інших воєн, - не фізичне знищення противника, а управління ним (зокрема, шляхом хибно-орієнтованого програмування і смислового впливу) й використання його матеріальних і людських ресурсів як у процесі, так і у результаті конфлікту. Цим і пояснюється зміна ролі воєнної складової конфлікту. Хоча у тексті роботи має місце авторське бачення мети і завдань воєнно-політичних конфліктів гібридного типу (с. 47).

3. Має місце синонімічне використання понять «виклик», «загроза», «небезпека», «ризик», хоча вони не є тотожними. Наприклад фігурують «найбільші ризики для безпеки населення та навколошнього середовища» (с. 157). Коректніше стверджувати про реальні чи потенційні загрози безпеці або про ризики для суб'єктів політичного процесу в умовах конфлікту. Робота лише виграла б, якби автор аргументовано розмежував вищезазначені поняття.

4. Бажано було б приділити увагу Глобальній стратегії ЄС по зовнішній політиці і політиці безпеки, в межах якої розпочато Постійне структуроване партнерство в сферах безпеки і оборони (PESCO). PESCO передбачає реагування на гібридні загрози сучасності і організацію протидії стихійним лихам.

5. У візуалізації пропозицій щодо удосконалення системи міжвідомчої координації у сфері цивільного захисту фігурують неіснуючі на сьогодні міністерства. Наприклад, «Мінагрополітики», «Міненерговугілля», «Мінприроди» тощо (с. 183).

Однак, вказані зауваження суттєво не знижують рівень дослідження, не применшують значення основних положень дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лещенка Олександра Яковича «Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати. Основні положення дослідження належним чином викладено у статтях, розміщених у наукових фахових виданнях та апробовано на достатній кількості наукових конференцій.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор - Лещенко Олександр Якович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки).

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук,
доцент кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління
національною безпекою
Національної академії державного
управління при Президентові України

A.B. Дацюк

Учений секретар Національної академії
державного управління при
Президентові України, д.держ.урп., професор,
заслужений працівник освіти України

А.П. Рачинський

